

ТАНИЛЦУУЛГА

Ашигласан түлшний болон цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагааны тухай конвенцын талаар

“Монгол Улсын цөмийн зэвсгээс ангид байх статусыг шинэ түвшинд гаргах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 60 дугаар тогтоолоор Цөмийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1994 оны конвенц, Ашигласан түлшний болон цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1997 оны конвенц, Цөмийн материалыг биечлэн хамгаалах тухай 1980 оны конвенцын 2005 оны нэмэлт, өөрчлөлт, Бага хэмжээний цөмийн материалын шинэчилсэн протоколд тус тус нэгдэн орохыг Засгийн газарт даалгасан байна.

Засгийн газрын 2023 оны 08 дугаар сарын 23-ны өдрийн хуралдаанаар Ашигласан түлшний болон цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1997 оны конвенцын тухай хэлэлцэн дэмжиж, Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороотой зөвшилцөхөөр тогтсоны дагуу танилцуулж байна.

Монгол Улсын нийгэм, эдийн засаг хөгжихийн зэрэгцээ анагаах ухаан, шинжлэх ухаан, аж үйлдвэр, хүнс, хөдөө аж ахуй, уул уурхайн салбар дахь цацрагийн үүсгүүрийн ашиглалт өсөн нэмэгдэж, цацраг идэвхт хаягдлын хэмжээ жилээс жилд өсөж байна.

Улсын хэмжээнд цацрагийн үүсгүүрийн хэрэглээ 1996-2022 оны хооронд 5.6 дахин өссөн үзүүлэлттэй байна. Тухайлбал, 1996 онд цацрагийн үүсгүүр хэрэглэгч 99 байгууллага, аж ахуйн нэгж үйл ажиллагаа явуулж байсан бол 2022 оны байдлаар 556 байгууллага, аж ахуйн нэгж 1819 цацрагийн үүсгүүр хэрэглэж байна (эмнэлгийн рентген аппарат, хил гаалийн үзлэг шалгалтын рентген аппарат, лабораторийн рентген аппаратууд багтсан).

Үүнээс гадна цацраг идэвхт ашигт малтмалын олборлолт, боловсруулалт болон цөмийн байгууламжийг ашиглалтаас гаргах явцад бий болох цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагааг зүй зохистой хэрэгжүүлэх, зохицуулах шаардлагатай байна.

Түүнчлэн Монгол Улсын хил, хязгаарын орчимд ОХУ, БНХАУ-ын зарим цөмийн байгууламжууд байрлаж байна.

Эдгээр байгууламжийн аюулгүй байдал нь тухайн улсын хяналтын байгууллага, Олон улсын атомын энергийн агентлагийн нарийн чанд хяналтад байдаг боловч болзошгүй ослын үед манай улсад хил дамнасан цацраг идэвхт бохирдол үүсгэх эрсдэлтэй юм.

Ашигласан түлш болон цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагааны тухай нэгдсэн конвенц нь Олон улсын атомын энергийн агентлагийн гишүүн орнуудын санаачилгаар 1997 оны 09 дүгээр сарын 29-ний өдөр батлагдаж, 2001 оны 06 дугаар сарын 18-ны өдрөөс хүчин төгөлдөр болсон.

2022 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдрийн байдлаар цөмийн эрчим хүчний хөтөлбөртэй болон хөтөлбөргүй 88 улс нэгдэн орж, 42 улс гарын үсэг зурсан байна.

Конвенцын зорилго нь нэгдэн орсон талуудын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх замаар дэлхий дахинд ашигласан түлшний болон цацраг идэвхт хаягдлын

менежментийн аюулгүй ажиллагааны соёл бий болгох, түүнийг дээд зэргээр хангах, бүх үе шатанд ионжуулагч цацрагийн сөрөг нөлөөллөөс хүн ам, нийгэм болон хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, цацрагийн сөрөг үр дагавар бүхий ослоос урьдчилан сэргийлэх, ослын хор уршгийг арилгахад оршино.

Тус конвенц нь энхийн зориулалтаар ашиглаж буй цөмийн реакторын ашигласан түлшний менежментийн аюулгүй ажиллагаа болон энхийн зориулалттай хэрэглээнээс үүсэх цацраг цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагаанд үйлчилнэ.

Конвенцын хэрэгжилтийг хянан хэлэлцэх хурлыг 3 жилд нэг удаа зохион байгуулдаг бөгөөд зөвхөн тус конвенцод нэгдэн орсон улс орнууд оролцох эрхтэй.

Хурлаар конвенцод нэгдэн орсон улс бүр үндэсний тайлангаа танилцуулах, аливаа улс өөрийн сонирхсон асуулгыг нөгөө улсад тавих эрх, үүрэгтэй.

Конвенцод нэгдэн орсноор цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагааг хангах дотоодын хяналтын эрх зүйн орчин сайжирч, үйл ажиллагааг олон улсын хэм хэмжээ, шаардлагын дагуу хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

Шинээр барьж байгаа болон үйл ажиллагаа явуулж байгаа цөмийн байгууламж нь түүний ойр орчимд байх хөрш зэргэлдээ улсын нутаг дэвсгэрт нөлөөлж болзошгүй учир тухайн талтай зөвлөлдөх, хүсэлт гаргасан тохиолдолд цөмийн байгууламжийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл авах замаар өөрийн нутаг дэвсгэр дээр үүсэж болох гадны нөлөөллийг тооцох, аюулгүйн үнэлгээг хийх, хил дамнасан ослын үед авах арга хэмжээний төлөвлөлтийг сайжруулах, хариу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх боломж үүсэх юм.

Ингэснээр өөрийн орны хүн ам, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг багасгах, аюулгүй байдлыг хангах боломж бүрдэнэ.

Конвенцод нэгдэн орсноор ямарваа нэгэн санхүүгийн үүрэг хүлээхгүй. Монгол Улсын Үндсэн хууль, Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай нийцсэн бөгөөд бусад хууль тогтоомжтой уялдсан болно.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР